

MEDČASOVNA ANALIZA SPREMLJANJA MEDIJEV SLOVENSKE NARODNE MANJŠINE V MONOŠTRU

Katarina Munda Hirnšek

Mediji (časopisi, radijske in televizijske oddaje) narodne manjšine, večinskega naroda in matičnega naroda so nepogrešljiva sestavina v življenju sleherne manjšine, saj informirajo manjšine in vsebujejo informacije o njih. V pestrosti teh ponudb imajo svoje specifično mesto manjšinski mediji, ki (lahko) imajo pomembno vlogo pri ohranjanju in razvijanju jezika in kulture narodne manjšine.

V prispevku bomo primerjali in analizirali rezultate pogostosti spremljanja medijev slovenske narodne manjšine v Monoštru iz l. 1992 in iz l. 1995. Medčasovna analiza podatkov bo pokazala tiste dejavnike, ki so v teh letih vplivali na uveljavitev slovenskih manjšinskih medijev in s tem seveda tudi na pogostost njihovega spremljanja.

1. Razvoj medijev v letih 1992-1995

Mediji slovenske narodne manjšine v Porabju so: časopis Porabje, slovenska oddaja na radiu Győr in TV oddaja Slovenski utrinki (v nadaljevanju SM).¹

Časopis Porabje. Leta 1991 so časopis Porabje tiskali na šestih straneh v 700 izvodih, l. 1995 že na osmih straneh v 850 izvodih, sedaj pa izhaja v 1000 izvodih. Približno 200 izvodov se razpošilja inštitucijam in določenim posameznikom v Prekmurju in po celi Sloveniji. Ti podatki govorijo v prid temu, da se je štirinajstdnevnik postopoma uveljavil v teh letih. Uredništvu Porabja je uspelo časopis približati ljudem ne le v Monoštru, temveč tudi v slovenskih vaseh Porabja. K temu prispeva tako vsebina kot jezik časopisa (razmerje med knjižno slovenščino in narečjem, posamezni članki občasno v madžarščini), vključevanje člankov pripadnikov slovenske narodne skupnosti in nenazadnje dejstvo, da dobiva časnik vsaka narodnostna družina v Porabju.

Slovenske oddaje na radiu Győr. Poslušanosť slovenske oddaje na radiu Győr je bila do l. 1992 (januar) med Slovenci skoraj 100 odstotna. Ker je l. 1992 začel radio Győr (kakor tudi druge radijske postaje na podeželju) oddajati na vzhodni UKV dolžini, je postala slišnosť edinega slovenskega radijskega programa zelo omejena, saj ima v Monoštru in okolici le malo ljudi sprejemnik s to valovno dolžino. Predstavniki Slovencev v Porabju ne morejo sprejeti stanja, da so oddaje na frekvenci, ki jo lahko pos-

---

¹ Podatki o strukturi medijev slovenske narodne manjšine so bili objavljeni l. 1994: Katarina Munda Hirnšek, Spremljanje medijev v Monoštru, Razprave in gradivo 29, Ljubljana, 1994-1995, 25-26.

luša le majhno število ljudi, pa tudi tega ne, da je radijska oddaja omejena na trideset minut ob nedeljah dopoldne.

S pogovorom o frekvenci za slovenski radijski program so začeli julija 1. 1995 (panel v Monoštru smo izvedli marca). Spomladi 1. 1996 je bil najprej opravljen pogovor s predstavniki Ministrstev za promet in zveze iz Madžarske in Slovenije. Dogovorjena in mednarodno usklajena frekvenca za radijski oddajnik v Monoštru je 106,6 MHz, frekvenco pa mora še odobriti odbor madžarske radiotelevizije. Projekt sta podprla tudi premiera R Madžarske in R Slovenije, Gyula Horn in dr. Janez Drnovšek. Vsi ti podatki potrjujejo prepričanje porabskih Slovencev, da s potrditvijo frekvence za slovensko radijsko oddajo ne bo težav. Med tem časom se je s finančno podporo vlade R Slovenije uresničil nakup primernih prostorov v Monoštru (nekdanji prostori otroškega vrtca tovarne svile), ki so sedaj v lasti Zveze Slovencev na Madžarskem. V njih bodo predvidoma prostori za radijski studio. Pri uresnitvi radijske postaje (predvidoma v drugi polovici 1. 1997) čaka tiste, ki se s tem ukvarjajo še veliko zahtevnih nalog (tehničnih in vsebinskih), zato je pomembno sodelovanje in pomoč RTV Slovenije.²

Želja po porabskem radiu je prisotna pri Slovencih v Monoštru in v slovenskih vaseh. Krajša anketa v Slovenskem koledarju 1997 je potrdila, da ljudje pripisujejo bodočemu slovenskemu radijskemu programu velik pomen predvsem pri ohranjanju in razvijanju slovenskega jezika ter narodne identitete. Nezadovoljstvo pri nekaterih anketirancih izvira iz poznanja, da Madžari v Prekmurju že imajo celodnevni madžarski program, torej pričakujejo recipročnost.³

Z uresnitvijo slovenske radijske postaje v Monoštru bodo porabski Slovenci končno dobili tisto, kar imajo manjšine v sosednjih državah (koroški Slovenci, Slovenci v Italiji, gradiščanski Hrvati; Madžari in Italijani v Sloveniji).

Televizijska oddaja Slovenski utrinki. Televizijska oddaja Slovenski utrinki je na drugem programu madžarske televizije dvakrat mesečno po petindvajset minut. Oddaja Slovenski utrinki s svojo dvojezičnostjo (podnapisi) na eni strani informira slovensko manjšino, na drugi strani pa posreduje informacije o manjšini. Glede na to, da je v madžarskih medijih, razen redkih izjem, sorazmerno malo prispevkov o Sloveniji, je zelo pozitivno, da se uredništvo Slovenskih utrinkov odloča za občasne prispevke iz države matičnega naroda. Prav s to oddajo so dobili porabski Slovenci nekaj, kar marsikatera manjšina v Evropi že ima, nekatere pa še ne.

Za nadaljnjo analizo treba povedati naslednje:

Časopis Porabje je bil 1. 1992 (v času razikave) šele v razvoju (izhaja namreč od februarja 1. 1991). V letih 1992-1995 se je časopis postopoma uveljavil med bralci in je danes nepogrešljiv medij pri informiranju Slovencev.

L. 1992 smo dobili podatke o spremljanju radia Győr, nismo pa dobili podatkov o spremljanju slovenske oddaje na tem radiu. Podatki o spremljanju slovenske oddaje na radiu Győr za leto 1995 bodo predvidoma pokazali nezadovoljivo stanje pri tem mediju.

² Ernest Ružič, Spoštovane poslušalke, cenjeni poslušalci! Oglašamo se na valovni dolžini 106 MHz, 6, Porabje, Monošter, 1996, št. 8, 1; isti: Priprave na slovenski radijski program v Monoštru. Nenadomestljiva vloga radia Slovenija, Porabje, Monošter, 1996, št. 12, 2.

³ Irena Barber, Ka mislite? Kak cenite?, Slovenski koledar 1997, Monošter, 1997, 43-49.

V času raziskave (junij, julij 1992) televizijske oddaje Slovenski utrinki še ni bilo (začetek oddaj je bil oktobra l. 1992). Seveda pa zaradi večplastne vloge televizijske oddaje (informiranje o življenju Slovencev, ohranjanje narodne pripadnosti, negovanje jezika, kulture itd.) lahko sklepamo, da se je ta oddaja v teh letih uveljavila, kar bo verjetno vidno iz povprečnih vrednosti pogostosti spremljanja tega medija.

2. Metodologija

Podatke o spremljanju medijev v Monoštru smo zbrali poleti 1992 in marca 1995. L. 1992 smo anketirali 602 polnoletna prebivalca Monoštra, 428 respondentov je bilo slučajno izbranih, med njimi je 91,5% Madžarov, 7,5% Slovencev in 1% pripadnikov kake druge narodnosti. V vzorcu smo izbrali še 174 oseb, za katere smo predvidevali, da so slovenske narodnosti. Med njimi se jih je 43,1% izreklo za Madžare (v nadaljevanju jih imenujemo "Madžari"), 55,2% za Slovence in 1,7% za pripadnike kake druge narodnostne skupnosti.

L. 1995 smo dobili 129 izpolnjenih in uporabnih vprašalnikov, kar pomeni približno 21%.

V slučajnem vzorcu je bilo 85 respondentov, med njimi je 87,1% Madžarov, 9,4% Slovencev in 3,5% pripadnikov kake druge narodnosti. V skupini "Slovenci" je 44 oseb, med njimi se je 38,6% respondentov izreklo za Madžare, 61,4% pa za Slovence. Če primerjamo narodnostno strukturo med dvema časovnima točkama, lahko ugotovimo, da se kljub relativno majhnemu številu vrnjenih anket narodnostna struktura ni spremenila in zato lahko opravimo zadovoljive primerjave.

Zanimalo nas je, kako pogosto respondenti berejo časopise, poslušajo oziroma gledajo radijske in televizijske oddaje slovenske narodne manjšine v Monoštru.

Pogostost spremljanja medijev smo normirali v zalogo vrednosti od 0 do 10 (0=nikoli, 3,33=redko, 6,66=pogosto, 10=redno).

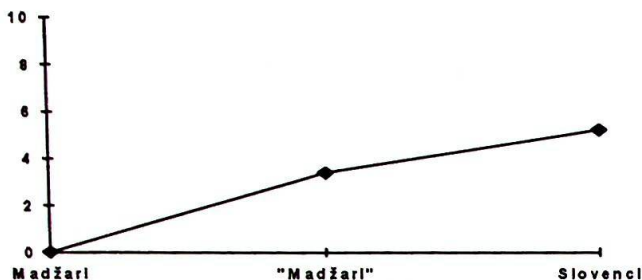
Analizirali smo povprečne vrednosti pogostosti spremljanja SM medijev. Zanimalo nas je, če so razlike v povprečnih vrednostih glede na spremljivko etnična pripadnost signifikantne.

3. Analiza in diskusija

3.1. Pogostost spremljanja medijev slovenske narodne manjšine glede na etnično pripadnost l. 1992

Med SM mediji imamo podatke samo za časopis Porabje.

Graf. 1: Povprečna vrednost pogostosti spremljanja časopisa Porabje 1. 1992 glede na pripadnost etnični skupnosti

Časopis *Porabje* so spremljali Slovenci (5,22) pogosteje kot "Madžari" (3,42), medtem, ko je bila pogostost spremljanja pri Madžarih (0,37) zanemarljiva.

Ker je jezik časopisa knjižna slovenščina s kombinacijo porabskega narečja, je razumljivo, da ta časopis berejo tisti, ki na določeni ravni obvladajo slovenski jezik (bodisi knjižno slovenščino ali porabsko narečje). Zbrani podatki o jezikovnem položaju slovenskega jezika v Monoštru (kjer so anketiranci ocenjevali znanje knjižnega jezika in narečja) govorijo v prid boljšemu poznavanju narečja (32% anketirancev je svoje znanje knjižne slovenščine ocenilo med zelo in srednje dobro, glede znanja slovenskega narečja si je takšno oceno prisodilo približno 70% ljudi).⁴ V to skupino lahko uvrščamo Slovence, ki so se zaradi iskanja vira zaslužka (zaposlitev v monoštrskih tovarnah, predvsem v tovarni svile in v tovarni kos) v šestdesetih letih množično priselili v Monošter. Zaposlovanje v industriji in vključevanje v različna področja družbenega življenja je Slovence prisililo, da so komunicirali v madžarščini. To je dolgoročno privedlo Slovence do nazadovanja rabe slovenskega jezika, in do ene mere celo do opuščanja slovenskega narečja (tudi v družinskem krogu, kar je zlasti vidno pri otrocih) in celo do opuščanja slovenske identitete. Iz povprečne vrednosti pogosti spremljanja SM pri "Madžarih" lahko sklepamo, da so v tej skupini določeni respondenti, ki znajo slovensko, torej se jezikovno še niso popolnoma asimilirali, so se pa opredelili kot Madžari. Pogostost spremljanja časopisa *Porabje* s strani Madžarov je zanemarljiva (0,37), kar je razumljivo, saj se respondenti madžarske narodnosti v preteklosti (ne glede da gre za obmejni prostor) nikoli niso usposabljali v slovenskem jeziku. Medtem, ko je močan vpliv vsestranske vaške tradicije (tudi jezikovne) v preteklosti v *Porabju* pripadnike madžarske narodne skupnosti v mešanih zakonih prisilil, da so se naučili slovensko (saj do neke mere), je v Monoštru prišlo do obratnega procesa.

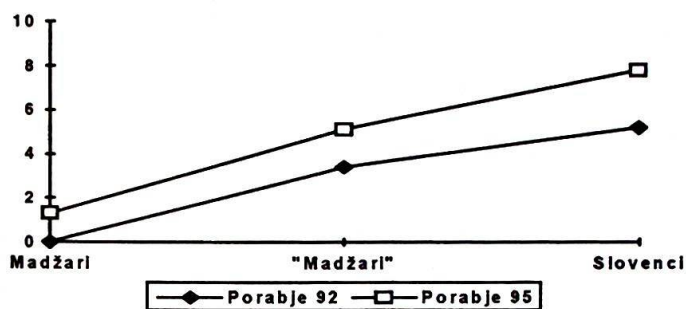
O pozitivnih premikih pri položaju slovenskega jezika v Monoštru, ki so sicer zelo počasni, lahko govorimo šele v zadnjih petih letih. K temu je pripomoglo v prvi vrsti odprtje meddržavnega mejnega prehoda Martinje - Gornji Senik (l. 1991). Z odprtjem mejnega prehoda se je pretok ljudi in informacij povečal, kar je pozitivno vplivalo tudi na rabo slovenskega jezika v javnem življenju in v javnih prostorih (predvsem gostilne, trgovine). K temu je še pripomoglo sodelovanje in stiki s sosednjimi kraji v Prekmurju ter tudi z ostalimi deli v Sloveniji.

⁴ Albina Nečak Lők, O slovenskem jeziku v Monoštru, Slovenski koledar 1995, Monošter, 1995, 80.

Na tem mestu treba poudariti tudi prizadevanja Zveze Slovencev na Madžarskem, ki vsako leto organizira tečaj slovenskega jezika. Razveseljivo je, da število vključenih v različne skupine raste. Med udeleženci je zmeraj več pripadnikov madžarske narodnosti.

3.1.1. Pogostost spremljanja medijev slovenske narodne manjšine glede na pripadnost etnični skupnosti l. 1995

Graf 2: Primerjava povprečne vrednosti pogostosti spremljanja časopisa Porabje glede na pripadnost etnični skupnosti l. 1992 in l. 1995

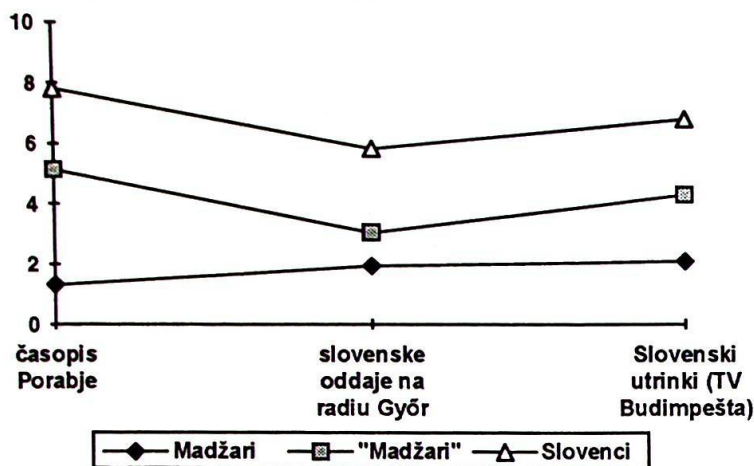
Časopis *Porabje* so l. 1995 spremljali Madžari med nikoli in redko s tendenco k redko (1,31), "Madžari" med redko in pogosto s tendenco k redko (3,42) Slovenci pa med pogosto in redno s tendenco k redno (7,81).

Primerjalni podatki med časovnima točkama kažejo, da se je v treh letih povprečna vrednost pogostosti spremljanja spremenila v pozitivno smer pri vseh obravnavanih etničnih skupnostih (najmanj pri Madžarih). Ti rezultati so pogojeni z razvojem štiri-najst dnevnika.

Iz teh podatkov se da razbrati, da zanimanje za informiranje v slovenskem jeziku v krogu Slovencev narašča (in s tem tudi narodna identiteta). Podatki o spremljanju slovenskih manjšinskih medijev s strani večinskega naroda kažejo na boljše poznavanje in hkrati priznavanje slovenske narodne manjšine v Monoštru.

Graf 3: Povprečna vrednost pogostosti spremljanja medijev slov. manjšine glede na etnično pripadnost.

Slovenske oddaje na radiu Győr spremljajo Madžari med nikoli in redko s tendenco k redko (1,94), "Madžari" ravno tako med nikoli in redko s tendenco k redko (3,05), Slovenci pa med redko in pogosto s tendenco k pogosto (5,83). Če primerjamo povprečne vrednosti pogostosti spremljanja slovenske oddaje na radiu Győr in časopisa Porabje, vidimo, da so te vrednosti pri "Madžarih" in pri Slovencih sicer nižje, v bistvu pa glede na nastale spremembe l. 1992, ne izražajo zaskrbljujoče stanje.

Televizijsko oddajo Slovenski utrinki spremljajo Madžari med nikoli in redko s tendenco k redko (2,09), "Madžari" med redko in pogosto (4,28) s tendenco k pogosto, Slovenci pa med pogosto in redno s tendenco k pogosto (6,79).

Povprečne vrednosti pogostosti spremljanja kažejo, da Madžari Slovenske utrinke spremljajo pogosteje kot časopis Porabje in slovenske oddaje na radiu Győr, kar je razumljivo, saj podnapisi omogočajo, da to oddajo v celoti razumejo. Slovenci spremljajo Slovenske utrinke sicer pogosto, toda manj kot časopis Porabje. Na pogostost spremljanja pravgotovo vpliva čas oddaje. Slovenske utrinke predvajajo vsako drugo sredo ob 14.30 na 1. programu madžarske televizije, ponovitev oddaje je v soboto ob 8.45 na drugem programu. Lahko sklepamo, da čas oddaje ni najbolj primeren. Ta termin velja tudi za druge manjšine na Madžarskem, saj so manjšinske oddaje na madžarski televiziji (drugi program) združene v širšem sobotnem dopoldanskem času.

Rezultati preizkušanja statističnih hipotez potrjujejo, da pripadnost etnični skupnosti vpliva na pogostost spremljanja vseh slovenskih manjšinskih medijev v Monoštru.

4. Sklep

Primerjalni podatki o pogostosti spremljanja medijev slovenske manjšine v Porabju kažejo določene pozitivne premike v obravnavanem medčasovnem obdobju (1992-1995). Analiza podatkov kaže, da pogostost spremljanja slovenskih manjšinskih medijev v Monoštru narašča ne le pri Slovencih (pri njih najbolj), ampak tudi pri "Madžarih" in Madžarih.

Ne glede na pozitivne premike bo treba pripadnikom slovenske narodne manjšine v prihodnjih letih vložiti še veliko truda za izboljšanje razmer na področju informiranja.

Pri časopisu Porabje bo morda treba razmišljati o tedenskem časopisu. Tako bi se časopis pogosteje pojavljal med bralci in bi prinašal bolj sveže informacije. Čeprav drži ocena, da dobiva časnik vsaka porabska družina, bi kazalo storiti še kaj za njegovo uveljavitev v širšem madžarskem prostoru in v Prekmurju.

Z realizacijo slovenskega radia v Monoštru (predvideno za 1. 1997) bodo Slovenci v Porabju končno dobili svoj radio in s tem premostili trenutne težave, ki izvirajo iz sprememb frekvence, ki je ne more skoraj nihče poslušati.

Televizijska oddaja Slovenski utrinki odslikava življenje med manjšino in z občasnimi prispevki informira gledalce o življenju v Sloveniji. Zanimivi bi bili tudi občasni prispevki iz življenja manjšin v drugih državah (npr. Madžari in Italijani v Sloveniji, Slovenci v Avstriji, Italiji itd.). Televizijska oddaja s svojo dvojezičnostjo omogoča, da jo lahko spremljajo tudi ljudje v enojezičnih okoljih, obenem pa opozarja na obstoj te male manjšine na obrobju države.

Manjšinski mediji so le del v celoti obveščanja narodnostne skupnosti. Pomembno vlogo imajo tudi mediji iz države matičnega naroda in seveda mediji okolja (večinskega naroda), v katerem živi narodnostna skupnost. Vsebinska analiza pogostosti spremljanja medijev države matičnega naroda in večinskega naroda pa zahteva nadaljevanje obdelave podatkov.

Medčasovna analiza podatkov o spremljanju medijev slovenske narodne manjšine v Porabju potrjuje, da so sedanje razmere v Porabju boljše kot 1. 1992. Viden je očiten napredek, ne manjka pa tudi nalog, na katere smo opozorili v tem prispevku.

Literatura

Albina Nečak Lük, Mass media and the promotion of the minority languages, Minority languages and mass communication, Ljubljana 1987.

Albina Nečak Lük, O slovenskem jeziku v Monoštru, Slovenski koledar, Monošter, 1995, 78-84.

Ernest Ružič, Spoštovane poslušalke, cenjeni poslušalci! Oglašamo se na valovni dolžini 106,6, Porabje, Monošter, 1996, št. 8, 1.

Ernest Ružič, Priprave na slovenski radijski program v Monoštru. Nenadomestljiva vloga radia Slovenija, Porabje, Monošter, 1996, št. 12, 2.

Katarina Munda Hirnők, Spremljanje medijev v Monoštru, RIG 29 - 30, Ljubljana, 1994-1995, 25-33.

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Monošter/Szentgotthárd.

Raziskovalni projekt: Medetnični odnosi in narodna identiteta v slovenskem etničnem prostoru. Nosilka Albina Nečak Lük. Sumarni pregled, Ljubljana, 1993, 105 str.

Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Monošter/Szentgott-hárd. Pismo 1995. Raziskovalni projekt Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru. Sumarni pregled rezultatov, Ljubljana, 1995, 62 str.

Summary

Period analysis of the media usage on the part of Slovene national minority in Monošter/Szentgotthard

In the analysis of data regarding the frequency of the media usage on the part of Slovene national minority in the Porabje the following should be stressed: in 1992 the newspaper Porabje was in its initial phase; in 1992 we acquired data on the popularity of the Radio Győr, but not the data concerning the popularity of the Slovene programme broadcasted by this radio; the TV show Slovenski utrinki /Slovene Sketches had not started yet at the time. That is why we could only compare and analyze results of the research between two time points (1992, 1995) with the newspaper Porabje, while with the other two media we could only analyze results of the 1995 research.

Average values of the media popularity with the Slovene national minority in Monošter/Szentgotthard were analyzed according to one variable - ethnic adherence. The results indicate that the average value of the Porabje newspaper's popularity between the two time points increased with all the dealt with ethnic communities (the most with Slovenes and the least with Hungarians). These results are related to the improvement of the paper appearing twice a month.

Slovene programmes on the Radio Győr are rather popular with Slovenes, and less so with Hungarians and "Hungarians". These results are basically not unfavourable, regarding the changes having occurred in 1992 (in 1992 Radio Győr started broadcasting on the ultra-short frequency modulation which imposed serious limitation upon its audibility).

The TV show Slovene Sketches is not very popular with Hungarians, more so with "Hungarians" and the most with Slovenes.

The data indicate that the situation in the field of information spreading in the Porabje is nowadays better than a few years ago, though there are still several tasks to be performed (the newspaper would benefit from becoming a weekly; a Slovene radio in Monošter/Szentgotthard should be established; the TV show Slovene Sketches should include reports from the life of minorities in other states, etc.).